

BIURO
RZECZNIKA PRAW OBYWATELSKICH

Zastępczyni Rzecznika Praw Obywatelskich
ds. Równego Traktowania
Sylwia Spurek

XI.800.3.2017.AM

Warszawa, 12 lipca 2017r.

Pani
Anna Zalewska
Minister Edukacji Narodowej
al. J. Ch. Szucha 25
00-918 Warszawa

Szanowna Pani Minister,

Rzecznik Praw Obywatelskich, który zgodnie z art. 18 ustawy z dnia 3 grudnia 2010 r. o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania (Dz. U. z 2016 r. poz. 1219) wykonuje również zadania dotyczące realizacji zasady równego traktowania, wielokrotnie zwracał się do Ministra Edukacji Narodowej w sprawie konieczności zwiększenia wysiłków na rzecz przeciwdziałania dyskryminacji i przemocy motywowanej uprzedzeniami w systemie edukacji formalnej. Wielokrotnie także wyjaśniał, że **obowiązek prowadzenia edukacji antydyskryminacyjnej wynika z wielu wiążących, ratyfikowanych przez Polskę aktów prawa międzynarodowego** – m.in. Konwencji o prawach dziecka (Dz. U. z 1991 r. Nr 120, poz. 256, z późn. zm.), Konwencji w sprawie zwalczania dyskryminacji w dziedzinie oświaty (Dz. U. z 1964 r. Nr 40, poz. 268), Konwencji w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji kobiet (Dz. U. z 1982 r. Nr 10, poz. 71), Konwencji Rady Europy w sprawie zapobiegania i zwalczania przemocy wobec kobiet i przemocy domowej (Dz. U. z 2015 r. poz. 961), czy Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2012 r. poz. 1169). Zgodnie z Konstytucją, ratyfikowane umowy międzynarodowe są jednym ze źródeł powszechnie obowiązującego prawa i stanowią część krajowego porządku prawnego (art. 87 ust. 1 w zw. z art. 91 ust. 1).

Niezależnie od powołanych wyżej aktów prawa międzynarodowego, obowiązek prowadzenia edukacji antydyskryminacyjnej nakłada na wszystkie przedszkola, szkoły i placówki oświatowe rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 6 sierpnia 2015 r. w sprawie wymagań wobec szkół i placówek (Dz. U. poz. 1214). Zgodnie

z załącznikiem do niniejszego rozporządzenia, przedszkola, szkoły i placówki zobowiązane są do realizowania działań antydyskryminacyjnych obejmujących całą ich społeczność. Spełnienie tego wymagania oceniane jest w ramach nadzoru pedagogicznego prowadzonego w oparciu o przepisy rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 sierpnia 2015 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego (Dz. U. poz. 1270).

Jak wyżej wspomiano, **obowiązek prowadzenia działań antydyskryminacyjnych we wszystkich przedszkolach, szkołach i placówkach oświatowych w Polsce wynika wprost z wiążących Polskę aktów prawa międzynarodowego. Uwzględnienie tego obowiązku w rozporządzeniu z dnia 6 sierpnia 2015 r. w sprawie wymagań wobec szkół i placówek umożliwiło właściwe wdrożenie standardów przywołanych Konwencji, w tym pozwalało na monitorowanie jego realizacji.**

Tymczasem, w konsultowanym obecnie projekcie rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej w sprawie wymagań wobec szkół i placówek z dnia 13 czerwca 2017 r., zrezygnowano z obowiązku prowadzenia działań antydyskryminacyjnych. Nieuwzględnienie tego obowiązku w przepisach rozporządzenia w sprawie wymagań wobec szkół i placówek nie spowoduje, że przedszkola, szkoły i placówki oświatowe nie będą zobowiązane do realizowania działań antydyskryminacyjnych. Będzie skutkowało jednak tym, że realizacja tego obowiązku nie będzie monitorowana w ramach nadzoru pedagogicznego. W ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich tego rodzaju zmiana przepisów rozporządzenia w sprawie wymagań wobec szkół i placówek jest nieuzasadniona i może negatywnie rzutować na jakość oferty edukacyjnej.

Obecnie aktywność w zakresie przeciwdziałania gorszemu traktowaniu w społecznościach szkolnych monitorowana jest w ramach nadzoru pedagogicznego – wyniki tego monitoringu gromadzone są w Systemie Informacji Oświatowej i zostały omówione w szczególności w raporcie Towarzystwa Edukacji Antydyskryminacyjnej¹. Jak wynika z Systemu Informacji Oświatowej, w ramach działań antydyskryminacyjnych nauczyciele:

- podejmowali starania na rzecz włączenia do życia klasy uczniów i uczennic należących do grup narażonych na marginalizację, wykluczenie i dyskryminację, np. przeciwdziałali wykluczeniu dzieci z uboższych rodzin, które nie mogły wziąć udziału w zbyt kosztownej wycieczce klasowej, włączali do pracy w grupach uczniów z niepełnosprawnościami, prowadzili lekcje przy użyciu sprzętu uwzględniającego potrzeby uczniów słabosłyszących i niedowidzących;
- reagowali na dyskryminację – np. prowadzili rozmowy z uczniami wykluczającymi jedno z dzieci z powodu jego ubóstwa, zwracali uwagę uczniom na używane przez nich

---

¹ *Dyskryminacja w szkole – obecność nieusprawiedliwiona. O budowaniu edukacji antydyskryminacyjnej w systemie edukacji formalnej w Polsce. Raport z badań pod redakcją Katarzyny Gawlicz, Pawła Rudnickiego i Marcina Starnawskiego, Warszawa 2015.*

wulgarnie określenia osób homoseksualnych, reagowali na izolowanie ucznia o ciemnym kolorze skóry, odpowiadali na komentarze o charakterze seksistowskim, rasistowskim, dyskryminującym ze względu na religię, przeciwdziałali izolacji uczniów z niepełnosprawnościami, udzielali wsparcia uczniom doświadczającym homofobii;

- realizowali projekty edukacyjne, których głównym celem było kształtowanie równościowych postaw i zapobieganie dyskryminacji, np. zorganizowali konkurs plastyczny na temat równości szans kobiet i mężczyzn, uwzględnili w materiałach edukacyjnych wizerunek osób z niepełnosprawnościami jako pełnoprawnych członków społeczeństwa, omawiali równy podział obowiązków domowych między kobiety i mężczyzn podczas zajęć z wychowania do życia w rodzinie.

W praktyce najczęściej działania antydyskryminacyjne podejmowane w szkołach związane były z przeciwdziałaniem dyskryminacji ze względu na niepełnosprawność i status społeczno-ekonomiczny – uczniów pochodzących z ubogich rodzin, o ograniczonych środkach finansowych na ubrania, podręczniki, czy wycieczki szkolne. **Istnieje oczywiście potrzeba zwiększenia aktywności szkół w zakresie przeciwdziałania dyskryminacji** ze względu na pozostałe przesłanki, **a w tym celu – wsparcia merytorycznego szkół**. Mając na uwadze przytoczone wyżej wyniki monitoringu realizacji działań antydyskryminacyjnych z Systemu Informacji Oświatowej uznać ponadto należy, że zachodzi także **potrzeba zdefiniowania pojęcia „działań antydyskryminacyjnych”**, ponieważ wiele działań podejmowanych przez szkoły miało charakter pozorny (do tej kategorii zaliczyć można zwłaszcza działania charytatywne, czy promujące postawy ekologiczne i prozdrowotne) i nie było związanych z przeciwdziałaniem dyskryminacji, ale innymi negatywnymi zjawiskami, jak na przykład agresją (z pominięciem podczas zajęć zagadnienia przemocy motywowanej uprzedzeniami, problematyki mowy i przestępstw z nienawiści), czy uzależnieniami (np. wskazywano na program PaT – „Profilaktyka a Ty”, realizowany w całej Polsce przez policję)². Wydaje się, że zdefiniowanie tego rodzaju działań **pozwole także rozwiązać obawy wielu rodziców będących wynikiem rozpowszechniania nieprawdziwych informacji na temat tego, czym są w rzeczywistości działania antydyskryminacyjne i jakich zagadnień dotyczą**.

Wobec powyższego, działając na podstawie art. 16 ust. 1 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2017 r. poz. 958), zwracam się z uprzejmą prośbą o rozważenie ponownego uwzględnienia obowiązku prowadzenia działań antydyskryminacyjnych oraz o próbę ich zdefiniowania w konsultowanym obecnie projekcie rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej w sprawie wymagań wobec szkół i placówek. W przypadku utrzymania rozporządzenia w przekazanym do konsultacji społecznych brzmieniu, proszę o podanie uzasadnienia rezygnacji ze wskazania w tym akcie

---

² Zob. *op. cit.*, s. 320 i n.

prawnym obowiązku prowadzenia działań antidyskryminacyjnych w szkołach i placówkach.

z wyrazami szacunku

Agnieszka Spurek